

SVERIGES STÖRSTA INTELLEKTUELLA TIDSKRIFT

AXESS

AXESS MAGASIN - INTELLEKTUELL TIDSKRIFT PÅ KLASSISK GRUND - NR 8 NOVEMBER 2011 PRIS: 75:-

VETEBOMBEN

Om sambanden mellan priset på spannmål och politiska förändringar

TORBJÖRN ELENSKY, JESPER ROINE
och ERIK JENNISCHE redar ut begreppen.

RECENSION

KRISTOFFER LEANDOER

om den självömkande och småborgerlige Louis-Ferdinand Céline.

INTERVJU

IRSHAD MANJI

samtalar med Nima Dervish om sin nya bok och islams utmaningar.

FRIZON

PAUL BERMAN

om hur den arabiska våren förbises av västerländska liberaler.

TORBJÖRN
ELENSKY

DOSSIER

KAMPEN OM GRÖDORNA

FOTO: BLOOMBERG/GETTY IMAGES

Bränslesnål bränsleleverans

ETANOL GÖR INGEN HUNGRIG

Att majsodlingar används för biodrivmedel innebär inte nödvändigtvis att undernäringen ökar. Tvärtom har det visat sig att bioenergin erbjuder en möjlighet till pånyttfödelse av jordbruket, vilket har stärkt tillväxten och minskat hungern.

Av Erik Jennische

KNAPPAST ANADE Radio Canadas utrikesreporter Guy Gendron att hans beskrivning skulle flyga världen runt när han i augusti 2007 sade ungefär: "Man kan räkna med att det går åt 200 kg majs för att fylla en tank på 50 liter med etanol. Det skulle också räcka till mat för en person under ett helt år."

Men när Jean Ziegler, FN:s rapportör om rätten till mat, 2007 förberedde sin rapport om att de höga matpriserna varje år leder till att sex miljoner barn dör av undernäring, gjorde han Gendrons uttalande till det bärande inslaget i texten.

"Brådskan att göra bränsle av mat är ett recept på katastrof!" fortsatte han, och fyllde på med så mycket auktoritet som möjligt: "Fidel Castro har varnat för att 'det är en ondskefull idé att omvandla mat till bränsle'." Asbjørn Eide, som höll på att skriva en rapport för FAO, FN:s mat och jordbruksorgan, snappade upp referensen från Zieglers rapport och lät även han beskrivningen illustrera problemen med att biodrivmedel

produceras av mat. Problembeskrivningen återkommer sedan i flera rapporter från internationella organisationer.

Men inte bara personer som okritiskt citerar Fidel Castro förmedlar idén om bilarna som hungriga vargar. Även Peter Brabeck-Letmathe, ordförande och tidigare vd för Nestlé, världens största livsmedelsföretag, förklarar att om världens politiker verkligen ville komma åt matbristen, så är det bara ett beslut de behöver ta: "No food for fuel."

BRASILLEN ÄR VÄRLDENS näst största producent av biodrivmedel, efter USA, med 33 procent av världsproduktionen av etanol och 12 procent av biodiesel. Många gånger större än alla som kommer efter tillsammans. Samtidigt som de globala matpriserna steg i höjden mellan 1996 och 2007, antalet undernärda människor i världen ökade med en femtedel och etanolproduktionen i Brasilien mer än fördubblades, så minskade fattigdomen i Brasilien, och därmed andelen undernärda barn, med mer än hälften, från 4,5 procent till 2,2 procent. Förklaringen till fattigdomsminskningen är komplice-

rad och gläder inga ideologer: starka statliga företag, höga skatter, stor intern marknad, men också demokratisering, råvaruexport, privatiseringar, import, strikta budgetregler och effektiv inflationsbekämpning.

Men resultatet är tillväxt och låg arbetslöshet, som tillsammans med ett antal skolreformer på 90-talet och omfattande sociala program på 00-talet, pressade ned fattigdomen med 67 procent sedan 1993. En del av framgångsreceptet är tillväxten i jordbruket.

MELLAN 2000 och 2009 ökade Brasiliens andel av världens jordbruksexport från 2,8 procent till 4,9 procent.

Brasilien är numera världens tredje största jordbruksexportör totalt, och världens största exportör av sockerrörsprodukter, kyckling, nötkött, kaffe, tobak och apelsinjuice, näst störst på soja och fjärde på fläskkött och bomull.

Den producerade volymen av de tolv största exportprodukterna växte mellan 1996 och 2007 med i snitt 13 procent per år. Och prognosen för det kommande de-

cenniet är att produktionen av alla de 22 viktigaste produkterna ökar.

Det är inte det brasilianska etanolets fel om det är matbrist i världen. Det brasilianska etanolprogrammet inleddes redan på 1970-talet när militärerna, som då styrde, blev chockade av hur svårt landet drabbades av oljekriserna. Redan på 1980-talet gick tre fjärdedelar av alla bilar som producerades i Brasilien på etanol. När socker- och därmed etanolpriserna gick upp i slutet av 1980-talet minskade efterfrågan och de 10 miljarder liter etanol som producerades varje år blandades i den vanliga bensinen.

Men 2003, när oljan blivit dyrare, satte Volkswagen i Brasilien in flexmotorer i bilarna, som kan gå på vilken blandning av etanol och bensin som helst. De andra nio bilfabrikerna i landet följde snabbt efter, och nu har i praktiken alla bilar som produceras i Brasilien flexmotorer.

Uppemot 42 procent av bilarnas energibehov täcks av etanol, och etanolproduktionen har stigit till drygt 27 miljarder liter. Men tillväxten i etanolproduktionen har inte skett på sockrets bekostnad. Det har aldrig blivit etanol av mer än drygt hälften av sockerrörsskörden. Brasiliens del av världshandeln med socker ökade 2000 till 2007 från 20 till 40 procent.

SKÖRDEN ÄR NUMERA mekaniserad och resterna från fälten och från själva destilleringen används för att producera el till fabriker, vilket till och med ger ett överskott till elnätet. Brasilianska sockerrör ger dessutom nästan tre gånger så mycket etanol per hektar som spannmål i Europa och Nordamerika.

Under det skakiga 1990-talet, då förtroendet för det brasilianska stabiliseringsprogrammet fortfarande var lågt, och flera internationella kriser slog hårt mot ekonomin, bidrog jordbrukssektorn – inklusive etanolen – med mellan 10 och 15 miljarder dollar per år i handelsöverskott. Småpotatis mot de 40 miljarder dollar man bidrog med åren före finanskrisen. Men det var ändå en av nycklarna till att förtroendet för valutan stärktes och till att ekonomin fortsatte att växa.

Fattigdomen och hungern kom dock inte högst på agendan förrän våren 2002 när Brasiliens fattiga gick man ur huse för att välja Luiz Inácio Lula da Silva till president. Lula var den förste brasilianske presidenten som själv hade känt hungern, och han hatade den. *Fome zero*, noll hunger, blev stridsropet och namnet på politiken. Det program som först utvecklades hade bristen på mat som huvudproblem. Det åtgärdades med matkuponger, matutdelning och mängder av andra byråkratiska åtgärder. Efter nio månader av misslyckade experiment bytte Lula inriktning radi-

kalt och slog samman alla sociala program som riktades mot de fattigaste till ett generellt transfereringssystem – *Bolsa família*.

Stödet i *Bolsa família* är idag på mellan drygt hundra och tusen kronor per familj. Det når en fjärdedel av befolkningen, men kostar inte mer än en halv procent av BNP, och det är ett av de viktigaste skälen till att den allvarliga livsmedelsbristen minskade från 16,9 till 11,5 procent av befolkningen mellan 2004 och 2009.

I de internationella rapporterna om biodrivmedel som hot mot rätten till mat finns däremot inga referenser till den minskade hungern i Brasilien, däremot flera formuleringar om att Brasilien är ett undantag: "Brasiliens produktion av etanol från sockerrör har inte bidragit nämnvärt till livsmedelspriserna."

OECD påpekar dessutom att "bioenergi erbjuder en möjlighet att stärka tillväxten i många av världens fattigaste länder genom pånyttfödelse av jordbruket och bidrag med modern energi". Ju fler rapporter jag läser, desto tydligare blir det att det inte är biodrivmedel som är boven i dramat.

FN:S RAPPORTÖR OM rätten till mat är liksom Asbjørn Eide emot idén om storskaligt industrialiserat jordbruk, eftersom det leder till att familj jordbruk förtrycks och fattiga människor flyttar till städernas slum. I Brasilien är detta förstås ett stort problem.

Survival international, som arbetar för att stödja ursprungsbefolkningar över hela världen, beskriver hur de så kallade sockerpionjärerna, som odlar upp nya marker i östra Brasilien med sockerrör, bokstavligen skjuter bort guaraniindianerna i Mato Grosso do Sul från deras marker. Och Frei Sergio från Småjordbrukarnas rörelse berättar att "etanolprogrammet leder till jordkoncentration, miljöproblem, förlorade inkomster och slavarbete. De problem som monokultur av alla grödor för med sig. Det som behövs är jordreform och differentiering av produktionen." Problemet för Världsbanken och OECD är inte heller biodrivmedel, utan de tullar och subventioner som skyddar USA:s och EU:s jordbruk.

En öppnare marknad skulle stärka jordbruksproduktionen över hela världen och skapa bättre förutsättningar för att människor ska ha råd att äta. Men båda dessa konflikter har tröskats i nationella och internationella debatter i decennier, utan att någon lösning kommit närmare. Istället gör man nu den cyniska bedömningen att problemet måste banaliseras för att få genomslag i opinionen: "Om de rika inte stoppade majsens i tanken skulle de fattiga kunna äta upp den." Det är en problemformulering som är lika falsk som den är förklarad. ✿